

658.14(478)

CONSTRÂNGERI ȘI OPORTUNITĂȚI DE FINANȚARE A ÎNTREPRINDERILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

Prof. univ. dr. hab. Natalia BĂNCILĂ, ASEM
nbancila@mail.ru

ORCID: 0000-0003-3090-4302

Conf. univ. dr., Angela POPOVICI, ASEM
popovici.angela.alexandru@ase.md

ORCID: 0000-0002-8844-0304

DOI: <https://doi.org/10.53486/econ.2022.121.074>

Întreprinderea, prin activitatea desfășurată, generează fluxuri financiare, realizându-și funcția financiară prin intermediul procesului de finanțare, care, la rândul său, rezidă în unul din principalele obiective ale gestiunii financiare, cel de aprovizionare cu resurse suficiente pentru finanțarea activității. Problema finanțării întreprinderilor, atât pe plan național, cât și internațional, s-a acutizat în ultimii doi ani, din cauza situației pandemice globale, precum și a războiului din Ucraina. Acestea au impus noi condiții de activitate, fapt ce denotă importanța și actualitatea cercetării în cauză. Astfel, studiul implică analiza aspectelor privind finanțarea întreprinderilor, identificarea problemelor existente, precum și propunerea unor soluții de depășire a acestora.

Cuvinte-cheie: *întreprindere, resurse financiare, finanțare, metode de finanțare, mecanism de finanțare.*

JEL: G22, G32, M41.

Introducere

La etapa actuală, în condițiile crizei economice la nivel mondial, provocate de starea pandemică legată de COVID-19 și de războiul din Ucraina, multe întreprinderi din sectorul real al economiei naționale și-au sistat activitatea. Acest lucru a fost cauzat de imposibilitatea de finanțare din capitaluri proprii și capitaluri atrase, costurile devenind din ce în ce mai mari, iar profiturile tot mai greu de obținut, fiind

658.14(478)

CONSTRAINTS AND FUNDING OPPORTUNITIES FOR ENTERPRISES IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Professor Dr. Hab. Natalia BANCILA ASEM
nbancila@mail.ru

ORCID 0000-0003-3090-4302

Assoc. Prof. PhD Angela POPOVICI, ASEM
popovici.angela.alexandru@ase.md

ORCID 0000-0002-8844-0304

DOI: <https://doi.org/10.53486/econ.2022.121.074>

An enterprise generates cash flows in the course of its operation, while carrying out its financial function via a funding process, which, in turn, is one of the main objectives of financial management, that of supplying sufficient resources to finance its activity. The issue of financing enterprises both nationally and internationally has become more prominent over the last two years due to the global pandemic situation, as well as the war in Ukraine, which imposed new conditions of activity, a fact that confirms the importance and timeliness of this research. Thus, the study consists of a review of issues related to financing of enterprises, identifying their problems, as well as proposing solutions to overcome them.

Keywords: *enterprise, financial resources, financing, financing methods, financing mechanism.*

JEL: G22, G32, M41.

Introduction

Currently, under the conditions of a global economic crisis, caused by the COVID-19 pandemic situation and by the war in Ukraine, many enterprises in the real sector of the national economy have ceased their operation. This was due to failure to secure funds from their own capital, as well as from attracted capital, with costs becoming higher and profits becoming increasingly difficult to obtain, accompanied by a multitude of increased and difficult-

însoțite de o multitudine de riscuri sporite și greu de anticipat. O astfel de situație implică măsuri urgente privind revizuirea politicilor și metodelor de finanțare a mecanismelor de finanțare atât din partea statului, cât și din partea managerilor financiari ai întreprinderilor.

Condițiile noi de activitate, cu diverse dificultăți, au provocat o situație nefavorabilă pentru întreprinderile autohtone, multe aflându-se într-o stare dificilă, fiind foarte sensibile la schimbările apărute. În multe cazuri, unele nu pot să se mențină pe piață, reducându-și activitatea sau reprofilându-se conform schimbărilor ce au loc, altele, însă, se adaptează mai ușor și mai rapid la noile situații. În condițiile economice create pot fi menționați un șir de factori esențiali care conduc, de cele mai multe ori, la vulnerabilitatea întreprinderilor, în special, a celor din business-ul mic și mijlociu, printre care:

- insuficiența de disponibilități bănești, care s-a acutizat ca răspuns la șocul economic provocat de condițiile economice obscure și persistente pe plan național și internațional, care s-au manifestat odată cu debutul pandemiei și a războiului;
- posibilitatea limitată, sau chiar incapacitatea de adaptare rapidă, a lanțurilor de aprovizionare și a proceselor de producție la o situație de criză. Vom menționa, în acest context, că pandemia și războiul din țara vecină au perturbat lanțurile valorice și comerciale legate de aprovizionarea cu materiale și forță de muncă, alți factori de producție, finanțarea etc., la nivel global, lăsând multe întreprinderi fără resurse materiale și financiare necesare, de care au nevoie pentru a-și menține activitatea;
- incapacitatea întreprinderilor de a se adapta la noile condiții sau, mai bine zis, la vulnerabilitățile economice actuale. Din cauza situației respective, multe întreprinderi au fost nevoite să-și reprofileze activitățile, angajații acestora activând la distanță, prin utilizarea programelor informaționale și oferirea serviciilor on-line, însă altele nu au fost capabile să facă acest lucru, pentru că nu au dispus de resursele necesare pentru a-și reconfigura

to-predict risks. Such a situation requires emergency measures in way of revising financing policies and methods, financing mechanisms, both by the state and by the financial managers of enterprises.

The new conditions of operation, with various difficulties, have caused a state of shock in domestic enterprises, many of which were in a difficult condition, being very sensitive to the new circumstances. In many cases, some enterprises cannot stay in the market and, thus, are limiting their operation, or are changing their profile to adjust to the emerging disruptions, while others are adapting easier and quicker to new conditions. In the newly established economic conditions, several essential factors can be mentioned that most often lead to the vulnerability of enterprises, especially those pertaining to the group of small and medium-sized enterprises, among them:

- insufficient availability of cash, which has become severe in response to the economic shock caused by persistent uncertain economic conditions at the national and international level, which emerged with the onset of the pandemic, and now, also, of the war;
- limited possibility, or even inability to quickly adapt the supply chains and production processes to the crisis situation. We will mention, in this context, that the global pandemic and the war in the neighbouring country have disrupted the value and trade chains internationally, as related to the supply of materials and labour, other production factors, financing, etc., leaving many businesses without the material and financial resources need to maintain their operation;
- inability of enterprises to adapt to new conditions, or rather, to current economic vulnerabilities. For this reason, we will highlight the fact that, in such conditions, many companies had to change the profile of their activity by operating remotely, by using IT programs and providing online services; however, others were unable to

rapid activitățile, suferind pierderi enorme. Din acest punct de vedere, întreprinderile din micul business, spre deosebire de întreprinderile mari, au fost mai mult afectate de condițiile economice nefavorabile, menționate anterior. Unul dintre factorii care a cauzat o astfel de situație este calitatea proastă și ineficientă a gestiunii financiare, inclusiv a resurselor financiare și a potențialelor riscuri;

- asigurarea întreprinderilor cu resurse financiare revine mecanismelor de finanțare, rol care diferă de la o întreprindere la alta, în funcție de tipul de organizare a acesteia, de specificul activității, de tipurile de finanțări și nivelul gestiunii resurselor financiare. În cadrul întreprinderilor autohtone sunt mai des utilizate mecanismele de finanțare prin autofinanțare, creditare bancară, împrumuturi de la diverse instituții financiare.

În orice entitate, un rol major revine mecanismelor de finanțare pe termen lung, care țin de aprovizionarea acesteia cu surse de finanțare pe termen lung, pentru atingerea obiectivelor strategice ale întreprinderii, ceea ce este dificil de menținut în condițiile economice actuale. În prezent, întreprinderile din Republica Moldova, de cele mai multe ori, optează pentru finanțări pe termen scurt pentru a-și menține cel puțin activitatea curentă, fără întocmirea unor programe de activitate și obiective pe termen lung, din motive de incertitudine economică, politică etc. Cu toate acestea, pentru o dezvoltare economică profitabilă, este necesar de a seta și obiective strategice pe termen lung, care pot fi atinse utilizând finanțări pe termen lung.

Pentru a stabili mecanismul de finanțare pe termen lung a întreprinderii este necesar de a:

- a) determina necesarul de finanțare pe termen lung a acesteia, luând în considerare volumul de resurse financiare necesare pentru finanțarea investițiilor, mijloacelor fixe, plasamentelor, altor necesități pe termen lung;
- b) determina sursele de finanțare pe termen lung a întreprinderii, ținând cont de costurile de procurare, scopul utilizării acestora;

do so as they had no resources needed to rapidly reconfigure their operation, thus incurring enormous loss. From this point of view, small enterprises, as opposed to large enterprises, were affected more severely by the abovementioned unfavourable economic conditions. One of the factors that led to such situation was the poor and ineffective financial management, including management of financial resources and management of associated risks;

- an important role in securing financial resources for enterprises is played by financing mechanisms differing from one company to another depending on their organization, the specifics of their operation, types of financing, the level of financial resources management. When studying domestic enterprises, it is found that financing mechanisms such as self-financing, bank lending, loans from various financial institutions are used most frequently.

Long-term financing mechanisms are of great importance for an enterprise. Such mechanisms aim at securing long-term sources of funds to achieve the strategic objectives of the enterprise, which is difficult to do in current economic conditions. Currently, companies in the Republic of Moldova frequently opt for short-term financing to at least maintain their current operation, without developing long-term activity programs and objectives for reasons of economic, political, etc., uncertainty. However, elaboration of long-term strategic objectives is necessary for development and economic growth that need to be achieved through long-term financing.

In order to decide on the type of long-term financing mechanism, an enterprise needs to:

- a) identify its long-term financing needs, taking into account the amount of financial resources needed to finance investments, fixed assets, placements, other long-term needs;
- b) identify the sources of long-term financing of the enterprise, taking into

- c) delimita necesarul de capital propriu și capital împrumutat pe termen lung, luând în considerare și alte surse de finanțare, astfel încât întreprinderea să dispună de o structură financiară optimă.

Metode de cercetare aplicate

Pentru realizarea obiectivelor cercetării, privind problema investigată și stabilirea unor viziuni mai clare în acest sens, autorii au studiat mai multe lucrări științifice din domeniu. Pentru a elucida și analiza aspectele teoretice, metodologice și practice, privind finanțarea întreprinderilor pe plan național și internațional, s-au utilizat următoarele metode de cercetare: dialectică, analitică, deductivă, comparativă. Acestea au fost condiționate de necesitățile cercetării subiectului abordat în concordanță cu tendințele de dezvoltare ale științelor economice.

Rezultate și discuții

I. Finanțarea prin surse proprii și împrumutate este cea mai des utilizată metodă de finanțare a întreprinderilor autohtone. Reieșind din practica financiară, întreprinderea, pentru a activa în condiții normale, trebuie să dispună de posibilități de întreținere atât interne, cât și externe. Cele interne trebuie să fie prioritare în vederea satisfacerii nevoilor financiare, exprimând capacitatea beneficiară și investițională a întreprinderii ce rezultă din activitatea operațională și/sau alte activități desfășurate. Cele externe se obțin în funcție de sectorul de activitate al întreprinderii, de istoria creditară a acesteia și de poziționarea pe piața de capital, obținerea lor fiind mai anevoioasă.

În Republica Moldova majoritatea întreprinderilor își satisfac necesitățile financiare din capitaluri proprii, în proporție medie de circa (≈ 25-40%) și din creditele bancare, în proporție de circa 20-25%, partea rămasă de finanțat este acoperită din alte surse. Sunt însă și întreprinderi care au un grad de autofinanțare destul de sporit, inclusiv și S.A. „Moldtelecom”, care are rata de autofinanțare globală de 77,7%, iar cea de autofinanțare la termen de 93,4%, la fel și S.A. „Tutun CTC”, cu o rată de autofinanțare de circa 70%, ceea ce denotă faptul că întreprinderile nu au o structură financiară optimă și apelează mai puțin la surse financiare împrumutate pe termen

account procurement costs, purpose of their use;

- c) delineate the need for equity capital and long-term borrowed capital, taking into account other sources of funding, so that the enterprise has an optimal financial structure.

Research methods

In order to achieve the research objectives in studied issue and to establish a clearer view in the area, the authors focused on and studied several scientific works in the field, in order to elucidate and analyse the theoretical, methodological and practical issues related to financing of enterprises nationally and internationally, using methods such as: dialectic, analytical, deductive, comparative research. The research methods used were conditioned by the needs to address the research of the issue in accordance with the development trends of the economic science.

Results and discussions

I. Financing from own sources and loans are the most frequently used methods of financing among domestic enterprises. Based on financial practice, the company, in order to operate under normal conditions, must have both internal and external financing opportunities. The internal ones must be prioritized in order to meet the financial needs, thus expressing the recipient and investment capacity of the enterprise resulting from its operational activity and/or other performed activity. External financing opportunities are more difficult to secure and they are dependent on the activity sector of the enterprise, its credit history, and its positioning on the capital market.

In the Republic of Moldova, most enterprises meet their financial needs from their own capital, on the average, to the extent of about 25 to 40 per cent and from bank loans – to the extent of about 20 to 25 percent, the remaining part being financed from other sources. However, there are also companies that have a fairly high degree of self-financing, including “Moldtelecom” JSC, which has a global self-financing rate of 77.7%, and a self-financing rate of 93.4%, “Tutun CTC” JSC, with a self-financing rate of around 70%, which shows that companies do not have an

lung, optând, îndeosebi, pentru credite bancare pe termen scurt, credite comerciale și alte împrumuturi. Acest fapt limitează accesul întreprinderilor pe piața de capital, dar și posibilitățile de investiție pe termen lung a capitalului.

Sursele de finanțare trebuie să fie analizate minuțios, astfel, încât să asigure proprietarilor profitul așteptat, stopând declinul economic sau chiar falimentul acestora. Din acest punct de vedere, administratorii/propietarii întreprinderilor autohtone trebuie să asigure activitatea acestora cu resurse financiare și materiale la costuri minime de procurare, să gestioneze activitatea financiară astfel, încât întreprinderea să atingă rezultate economice pozitive și să dispună de o capacitate de plată care să-i asigure existența.

Pentru a dispune de resurse financiare suficiente în vederea atingerii obiectivelor strategice, ar fi oportun ca entitățile să ia în considerare anumite aspecte ale finanțării, după cum urmează:

- ✓ determinarea nevoii de finanțat, prin definirea obiectivelor de dezvoltare strategice și tactice ale întreprinderii;
- ✓ clasificarea nevoilor de finanțare, în funcție de prioritatea lor;
- ✓ estimarea mărimii de resurse pentru fiecare necesitate;
- ✓ stabilirea termenilor de plată a nevoilor de de finanțat (scurt, mediu, lung), în funcție de scopul finanțării;
- ✓ identificarea nevoilor de finanțat din surse proprii sau/și împrumutate

Practica financiară a arătat că, de cele mai multe ori, drept surse de finanțare externe pe termen lung pentru întreprinderile autohtone, sunt cele contractate de la băncile comerciale, băncile de investiții și societățile de leasing. Cu toate acestea, pe plan național condițiile de finanțare diferă de cele din alte țări, motivul fiind insuficiența activelor pentru garantarea creditelor, facilitățile reduse de finanțare oferite de instituțiile financiare și capacitatea de îndatorare redusă a întreprinderilor.

Penetrarea surselor externe de finanțare, a întreprinderilor din Republica Moldova, este nesemnificativă, acestea fiind alocate în între-

optimal financial structure and apply less frequently to long-term borrowing, opting more for short-term bank loans, commercial loans, other loans. This approach limits the access of companies to the capital market, and decrease their long-term capital investment opportunities.

The funding sources must be thoroughly reviewed, so as to ensure the expected profit to the owners, thus preventing their economic decline or even bankruptcy. From this point of view, in domestic enterprises, managers, owners, must ensure operation with financial and material resources which incur minimal procurement costs. They should manage the financial activity in such a way that the enterprise achieves positive financial results and has a payment capacity to ensure his viability.

In order to secure sufficient financial resources to achieve its strategic objectives, it would be appropriate for enterprises to consider certain financing issues, as follows:

- ✓ identify the financing needs by considering the company's strategic and tactical development objectives;
- ✓ classify funding needs according to their priority;
- ✓ estimate the amount of resources for each need;
- ✓ establish terms of repayment for needed finance (short-, medium-, long-term) depending on the purpose of the financing;
- ✓ identify financing needs from own and/or borrowed sources.

Financial practice has shown that, in most cases, the sources of long-term external financing for domestic enterprises are those contracted from commercial banks, investment banks and leasing companies. However, at national level, the financing conditions differ from those in other countries, the reason being insufficient assets to guarantee loans, reduced financing facilities for enterprises, offered by financial institutions, reduced debt capacity of enterprises.

The penetration of external funding sources for enterprises of the Republic of Moldova is quite low, such sources being allocated to private enterprises in the amount of only 36% of GDP. This is due to the difficulties faced by

prinderile private în mărime de numai 36% din Produsul Intern Brut (PIB). Aceasta se datorează dificultăților cu care se confruntă întreprinderile pentru contractarea creditelor de la bănci, din cauza dobânzilor și mărimii gajului destul de mari față de alte țări, dar și din cauza posibilităților reduse ale capacității de plată a acestora, care actualmente s-a înrăutățit și mai mult.

Referindu-ne la finanțarea prin leasing pentru întreprinderi, adică închirierea mijloacelor fixe în schimbul ratei leasing-ului, cu dreptul de răscumpărare, pe plan național, există mai multe companii de leasing care oferă posibilitatea de a închiria mijloace fixe sub formă de mașini, utilaje etc. necesare pentru desfășurarea unei afaceri, însă proprietarii afacerilor apelează rar la o astfel de finanțare, din cauza ratelor de leasing ridicate, care, în unele cazuri, depășesc dobânzile la creditele bancare.

În Republica Moldova ponderea mijloacelor fixe, procurate în leasing de către antreprenorii autohtoni, este în proporție de 10% din totalul bunurilor procurate în leasing.

Analiza diverselor tipuri de finanțare denotă posibilitățile reduse de finanțare a întreprinderilor prin surse de finanțare pe termen lung, dar și necesitatea perfecționării politicilor și mecanismelor de finanțare, racordarea activității la conjunctura economică actuală, la noile modalități de comercializare a produselor și serviciilor.

Printre acțiunile la care ar trebui să recurgă administratorii/propietarii întreprinderilor, pentru a dispune de surse de finanțare pe termen lung, pentru atingerea obiectivelor de activitate și supraviețuirea în condiții de criză, se numără:

- gestiunea eficientă a resurselor financiare a întreprinderii;
- economisirea resurselor financiare;
- estimarea corectă a nevoii de finanțat;
- reducerea costurilor de producție;
- reducerea cheltuielilor ce nu țin de activitatea de bază;
- selectarea clienților după criterii economice și de rentabilitate;
- procurarea/utilizarea programelor informaționale pentru cucerirea noilor piețe de desfacere a produselor/serviciilor;

enterprises in obtaining loans from banks. Such difficulties relate to the high interest rates and the large size of the collateral, which are higher as compared to other countries. Another difficulty consists in the reduced repayment capacities of such enterprises, which has worsened even more of late.

Regarding leasing financing for enterprises, which means rental of fixed assets in exchange for a leasing rate with or without future redemption right, there are several leasing companies in the country, which provide options for leasing fixed assets in the form of vehicles, machinery etc., needed by enterprises in order to operate; however, owners of enterprises frequently do not apply for such financing due to high leasing rates, in some cases higher than interest rates on bank loans.

In the Republic of Moldova, the share of fixed assets procured in leasing by domestic entrepreneurs is 10% percent of the total assets procured in leasing.

The analysis of the various types of financing shows the reduced opportunities for funding enterprises through long-term financing sources. Thus, improvement of financing policies and mechanisms, the connection of the activity to the current economic situation, to the new ways of marketing products and services are needed.

Among the measures that managers / owners of enterprises should undertake to have long-term sources of financing in order to achieve their business objectives and survive in crisis conditions the following, the following may be listed:

- efficient management of the company's financial resources;
- saving financial resources;
- adequate estimate of financing needs;
- reduction of production costs;
- reduction of expenses unrelated to the basic activity;
- selecting clients according to economic and profitability criteria;
- procurement/ use of IT products to secure new markets for products/services;
- targeting new market segments, reviewing the range of products and services or the activity in general.

- orientarea spre noi segmente ale pieței de desfacere, revederea sortimentului produselor și serviciilor sau a activității în general.

II. Accesarea surselor opționale de finanțare a întreprinderilor

Situația pandemică globală și impactul economic pe care l-a generat aceasta a făcut ca agenții economici să nu mai ignore problemele legate de căutarea surselor alternative de finanțare, de dezvoltare a mecanismelor de finanțare inovative pentru creșterea afacerii și utilizarea tehnologiilor mai moderne privind producția sau serviciile. Totodată, mulți agenți economici, începând cu anul 2020, s-au reorientat și au găsit resurse financiare investind în tehnologii informaționale, astfel, menținându-și online afacerile, legăturile cu furnizorii, clienții și salariații.

Din păcate, în multe domenii de activitate aceste soluții nu sunt aplicabile, din punct de vedere tehnologic. Astfel, tehnologiile utilizate în agricultură și industrie nu permit, în mare parte, munca online la distanță sau automatizarea rapidă a proceselor de producție. Creșterea competitivității întreprinderilor necesită resurse financiare importante în tehnologii moderne. Societățile trebuie să facă eforturi sporite pentru re tehnologizare, pentru a face față concurenței, atât pe piața internă cât și pe cea externă.

Printre cauzele care încetinesc desfășurarea procesului inovațional al întreprinderilor, dar și viabilitatea acestora este insuficiența surselor proprii de finanțare, care asigură, de obicei, circa 60% din totalul capitalurilor investite. Acest factor structural subliniază importanța îmbunătățirii accesului întreprinderilor la sursele de finanțare bancară și non-bancară. Insuficiența surselor de finanțare proprii și împrumutate pe termen mediu și lung, necesită consolidarea pe termen lung a sectorului financiar.

În anul 2020, pe plan național, creditele acordate pe termen lung sectorului real, de către băncile comerciale, au avut ponderea de circa 25% din PIB, o cifră modestă în comparație cu alte țări. Printre cauze este nivelul redus de dezvoltare a sectorului financiar autohton, care afectează posibilitatea accesării instrumentelor de finanțare și diversitatea acestora.

II. Accessing optional sources of financing by enterprises

The COVID-19 pandemic and its economic ramifications has been like a cold shower to many enterprises that previously ignored issues such as search for alternative sources of financing, development of more innovative financing mechanisms for business development and use of more modern technologies in production or services. However, many economic operators, starting in 2020, have changed their orientation and found financial resources by investing in IT, thus maintaining their businesses, connections with suppliers, customers and employees online.

Still, in many sectors such solutions were not technologically applicable. Thus, technologies used in agriculture and industry, largely, do not allow for remote online work or rapid automation of production processes. To enhance enterprises' competitiveness, significant financial resources are needed for investing in modern technologies. Enterprises must make increased efforts for re-technologisation in order to face competition, both in the domestic and foreign markets.

The reasons for the slow innovative process of companies, but also for the decrease of their viability, include insufficient own sources of financing in enterprises, which covers about 60% of the total capital invested. This structural factor underlines the importance of improving access of enterprises to bank and non-bank financing sources. Due to insufficient own and borrowed funding sources in the medium and long term, long-term strengthening of the financial sector is needed.

Nationwide, long-term loans granted to the real sector by commercial banks in 2020 amounted to around 25% of GDP, a modest figure as compared to other countries. Reasons for this situation include the low level of development of the domestic financial sector, which affects the possibility of accessing financing instruments and their diversity.

The financial market, in general, is underdeveloped, although some financial instruments have shown a certain growth, such as financial leasing.

Piața financiară, în general, este subdezvoltată, deși unele instrumente financiare au înregistrat o anumită creștere, spre exemplu leasingul financiar.

Capacitatea întreprinderilor de a supraviețui pe piețele concurențiale depinde, în mare măsură, de capacitatea acestora de a se finanța și a se inova, adică de a furniza în mod continuu produse noi sau îmbunătățite, în ideea de a se poziționa mai bine pe piață și a face față concurenței, dar și de a-și reînnoi tehnologiile de fabricație.

Criza în sectorul real, generată de pandemie, de situația politică și economică instabilă, a lăsat fără resurse financiare circa 20% din întreprinderile mici, îndeosebi cele din sectorul serviciilor pentru populație. Acest fapt ar putea să compromită activitatea antreprenorială care s-a dezvoltat destul de anevoios pe plan național, fapt pentru care, antreprenorii trebuie susținuți prin politici financiare eficiente, care ar încuraja chiar și revenirea în business a celor care au falimentat, dar au experiență și cunoștințe relevante.

Conform datelor statistice, privind viabilitatea întreprinderilor, din numărul total de întreprinderi din Republica Moldova, ponderea întreprinderilor cu viabilitate de până la 1 an este de circa 44,2%, iar a celor de până la 2 ani – de circa 40,9%. În industrie circa 1/3 din întreprinderi supraviețuiesc celui de-al doilea an de activitate. În comparație cu Uniunea Europeană (UE) unde rata de viabilitate a întreprinderilor, la un an de la creare, este de peste 80%, iar în medie, jumătate din întreprinderi reușesc să supraviețuiască peste 5 ani după înființare.

Compararea nivelului de finanțare al business-ului și al volumului de credite acordate acestuia de sectorul bancar din Republica Moldova, cu cel din alte țări a arătat că pentru a atinge nivelul unor țări cu venituri medii, creditele acordate sectorului real al economiei din Moldova ar trebui să crească de 2 ori, în raport cu PIB.

Drept factori de influență a accesului limitat la credite, a întreprinderilor autohtone sunt:

- a) ratele înalte ale dobânzii la creditele acordate de către bănci și oscilația frecventă a acestora cauzată de:

The ability of businesses to survive in competitive markets largely depends on their capacity to finance themselves and to innovate, i.e., to continuously provide new or improved products in order to better position themselves in the market and cope with competition, but also to renovate their production technologies.

The crisis in the real sector, conditioned by the pandemic and the unstable political and economic situation, left about 20% of small enterprises without financial resources, especially in the sector of service provision to the population. This fact could compromise the entrepreneurial activity that has had a rather laborious development nationally. For this reason, entrepreneurs must be supported by effective financial policies aimed at encouraging the return to business even of those who have gone bankrupt, but have relevant experience and knowledge.

According to statistical data on viability of enterprises, of the total number of enterprises in the Republic of Moldova, the share of enterprises with viability of up to 1 year is about 44.2%, and of those with up to 2 years' viability – about 40.9%. In industry, only about one third of the enterprises survive their second year of operation, to be compared to the European Union (EU), where the one-year viability rate of enterprises upon establishment is over 80%, and on average, half of the enterprises manage to survive more than 5 years upon their establishment.

A comparison of the level of business financing and the volume of loans granted to enterprises by the banking sector in the Republic of Moldova with that of other countries showed that, in order to reach the level of middle-income countries, the loans granted to the real sector of the Moldovan economy should increase twice in relation to the GDP.

The factors that conduct to the limited access of domestic enterprises to loans are:

- a) high interest rates on loans granted by banks and their frequent fluctuation due to:
 - rising inflation risk and increased interest rate risk;

- creșterea inflației și riscului sporit al ratei dobânzii;
 - lipsa competiției reale și a investitorilor strategici din sectorul bancar;
 - nivelul redus al calității portofoliilor de credite sub impactul situației de criză economică la nivel național și global;
 - nivelul sporit al riscului operațional al agenților economici;
 - gestiunea ineficientă a masei monetare existente în sistemul bancar;
- b) insuficiența resurselor de finanțare pe termen lung;
- c) insuficiența garanțiilor constituite la credite și/sau a pieței secundare pentru realizarea utilajelor, echipamentelor, terenurilor, altor bunuri oferite drept garanții băncilor de către întreprinderile care vor să obțină credite;
- d) sistemele informaționale slab dezvoltate pe plan național;
- e) lacunele din cadrul legal, privind gajul și recuperarea creditelor;
- f) nivelul redus al calității proiectelor propuse spre finanțare de către solicitanții potențiali ai creditelor etc.

După cum observăm, cauzele care împiedică accesarea creditelor pe termen lung pentru suplimentarea surselor de finanțare a întreprinderii sunt multiple, ceea ce implică căutarea altor modalități de atragere a surselor de finanțare externă.

Pe plan național există programe de stat pentru susținerea sectorului real al economiei: programe implementate de organizațiile donatoare internaționale, programe ale instituțiilor financiare internaționale și agențiile de dezvoltare internaționale, dar acestea sunt insuficiente pentru a acoperi necesarul de finanțare existent. Cu toate acestea, pentru finanțarea pe termen lung a întreprinderilor din Republica Moldova au fost lansate un șir de proiecte, printre care:

Proiectul „COVID-19 „Răspuns de urgență și Suport pentru Întreprinderi Micro, Mici și Mijlocii” cu Linia de Credit finanțată de Ministerul Finanțelor din împrumutul Băncii Consiliului Europei de Dezvoltare (CEB) acordat Guvernului RM pentru finanțarea întreprinderilor din

- lack of real competition and strategic investors in the banking sector;
 - reduced level of credit portfolios quality affected by the economic crisis, nationally and internationally;
 - increased level of operational risk of the enterprises,
 - inefficient management of the monetary mass existing in the banking system;
- b) insufficient long-term financing resources;
- c) insufficient guarantees established for loans, and/or low development of the secondary market for sale of machinery, equipment, land, other goods used as guarantees to banks by companies that want to obtain loans;
- d) poorly developed IT systems throughout the country;
- e) gaps in the legal framework in respect to collateral and credit recovery;
- f) low quality of projects proposed for financing by potential loan applicants, etc.

As we see, the reasons that prevent access to long-term loans for supplementing the company's financing sources are numerous, which implies the need to search for other ways of attracting external financing resources.

Nationally, there are state programs to support the real sector of the economy, programs implemented by international donor organizations, programs of international financial institutions and international development agencies which, however, are insufficient to cover the existing financing needs. Yet, for the long-term financing of enterprises in the Republic of Moldova, a series of financing projects were launched, including:

The financing project “Emergency Response to COVID-19 and Support for Micro, Small and Medium Enterprises” with a Credit Line financed by the Ministry of Finance using a loan granted by the Council of Europe Development Bank (CEB) to the Government of the Republic of Moldova for support small and medium to support their operation and to create jobs for the people.

business-ul mic și mijlociu, în vederea susținerii acestora și oferirii locurilor de muncă populației.

Creditul extern pentru debursare și recreditare, în mărime de 30 mil. EUR, a fost oferit prin Oficiul de Gestionare a Programelor de Asistență Externă (OGP AE) a Instituțiilor Financiare Participante, acestea din urmă, preluând toate riscurile creditoare [8]. Termenul de derulare a proiectului a fost de la 29 iulie 2020 până la 30 iunie 2022.

Conform cerințelor proiectului beneficiarii au putut contracta credite pentru mai multe sub-proiecte, în sumă totală de 2,0 mln. EURO [8].

În Republica Moldova serviciile de garantare a creditelor sunt prestate de către S.R.L. „Garantinvest” și Fondul de garantare a creditelor operat de Organizația de Dezvoltare a Întreprinderilor Mici și Mijlocii (ODIMM), garantând 50% din valoarea creditelor pentru întreprinderile funcționale, iar pentru întreprinderile noi – până la 70% din suma creditelor. Totodată, Fondul de garantare a creditelor oferă garanții pentru acoperirea creditelor în valoare de până la 700 mii de lei pentru întreprinderile active și 300 mii lei pentru întreprinderile nou-create.

Programul de suport pentru întreprinderile mici și mijlocii din Republica Moldova, în cadrul Proiectului Uniunea Europeană (UE) „Suport pentru cadrul Infrastructurii Calității în contextul DCFTA în Republica Moldova” a fost aprobat de Guvern [9]. Programul respectiv este destinat societăților private cu potențial înalt de viabilitate și internaționalizare, interesate de suport pentru aplicarea practicilor internaționale în domeniul producerii și competitivității business-ului.

Prin intermediul acestui program întreprinderilor li se acordă consultanță, prin aplicarea Business Voucherului, cu valoarea de până la 100 mii lei, pentru promovarea imaginii corporative sau de produs și pentru suport financiar prin procedura de „Grant” pentru procurarea mijloacelor fixe, francizelor, licențelor, programelor informaționale, materiilor prime, materialelor pentru activitatea operațională.

Programul ține de formarea mediului favorabil pentru realizarea dezvoltării economice a Republicii Moldova, stimularea mediului de afaceri prin crearea instrumentelor noi de promo-

The external loan for the disbursement and re-crediting of the Credit Line was EUR 30 million, which was re-credited to enterprises through the Office for the Management of External Assistance Programs (OMEAP) and eligible Participating Financial Institutions (PFIs), which assume all the credit risks [8]. The Project duration was from July 29, 2020 to June 30, 2022.

According to the requirements of the Project, the beneficiaries were able to contract loans for several sub-projects, in the total amount of EUR 2.0 million [8].

In the Republic of Moldova, credit guarantee services are provided by “Garantinvest” SRL and the Credit Guarantee Fund operated by Organization for the Development of Small and Medium sized Enterprises (ODIMM). For active enterprises, ODIMM guarantees 50% of the value of the loans, while for new enterprises – up to 70% of the loans amount. At the same time, the Loan Guarantee Fund provides guarantees to cover loans in the amount of up to 700 thousand lei for active enterprises and 300 thousand lei for newly established enterprises.

Support Program for small and medium enterprises of the Republic of Moldova, within the EU Project “Support for quality infrastructure in the context of the DCFTA in the Republic of Moldova” was approved by the Government [9]. The respective program aims to support private enterprises with high potential for viability and internationalization, interested in support for the application of international practices in production and business competitiveness.

Through this Program, enterprises were granted consultancy by using a Business Voucher valued at up to MDL 100 thousand for promotion of the corporate or product image and financial support through a “Grant” procedure for procurement of fixed assets, franchises, licenses, IT software programs, raw materials, materials for operational activity.

The Program is focused on creation of a favourable environment for the economic development of the Republic of Moldova, activation of the business environment through creation of new promotion tools, which facilitate the access of local small and medium sized enterprises to

vare, care să faciliteze accesul întreprinderilor businessului mic și mijlociu autohtone pe piețele externe și valorificarea potențialului productiv al acestora [9]. Totodată, acesta prevede susținerea agenților economici cu o activitate de cel puțin 2 ani pe piață, care sunt în creștere economică și planifică extinderea pe noi piețe de desfacere sau substituirea importurilor de produse sau servicii pe piața internă. Programul sprijină antreprenorii prin facilitarea accesului la finanțare pentru sporirea performanțelor economice și tehnologice, adaptarea la cerințele piețelor externe, prin creșterea productivității și a competitivității, crearea locurilor de muncă. Acest program este implementat de Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii prin susținerea Ministerului Economiei și Infrastructurii, fiind preconizat pentru 36 de luni, cu posibilitate de extindere (este în lansare).

Proiectul Agricultura competitivă în Republica Moldova, implementat în anul 2019 de către Unitatea Consolidată pentru Implementarea și Monitorizarea Proiectelor în domeniul Agriculturii, finanțat de Banca Mondială [7], vizează următoarele obiective:

- dezvoltarea managementului siguranței alimentelor, modernizarea sectorului agro-alimentar și sporiirea competitivității produselor;
- identificarea mai multor posibilități pentru agricultori de a plasa produsele pe noi piețe, utilizarea practicilor agricole durabile de mediu și terenuri;
- dezvoltarea infrastructurii agricole și a managementului organizațional al agricultorilor.

Proiectele de finanțare ale instituțiilor financiare internaționale (IFI) sau agențiilor internaționale de dezvoltare (AID) vizează acoperirea insuficienței surselor de finanțare a întreprinderilor din Republica Moldova prin intermediul agențiilor de dezvoltare și a organizațiilor de finanțare internaționale, care direcționează resurse financiare în diverse proiecte/programe de finanțare, cea mai mare parte fiind orientată spre întreprinderile businessului mic și mijlociu. Proiectele/programele de finanțare de cele mai multe ori utilizează 3 tipuri de finanțare:

foreign markets and good use of their production potential [9]. At the same time, the Program provides for support of enterprises which have been operational for at least 2 years on the market, which were growing economically and planned to expand to new markets or to replace imports of products or services on the domestic market. The program supports entrepreneurs by facilitating access to funding for increasing economic and technological performance, adapting to the requirements of foreign markets, by increasing productivity and competitiveness, creating jobs. The Program is implemented by the Organization for the Development of the Small and Medium Enterprises Sector with the support of the Ministry of Economy and Infrastructure; it is planned to last for 36 months, with the possibility of extension (it is being launched).

The *Moldova Agriculture Competitiveness Project* implemented in 2019 by a Joint Unit for the Implementation and Monitoring of Projects in the field of Agriculture, financed by the World Bank. The project development objective (PDO) aims at [7]:

- development of food safety management, modernization of the agri-food sector, product competitiveness;
- identifying more opportunities for farmers to place their products on new markets, using sustainable agricultural practices in respect to the environment and to land;
- development of agricultural infrastructure and organizational management of farmers.

The financing projects of international financial institutions (IFIs) or the international development agencies (IDAs) aim to cover the deficit of funding sources of the companies in the Republic of Moldova through development agencies and international financing organizations, which allocate financial resources within various projects / programs of financing, most of which are oriented towards small and medium enterprises. Funding projects / programs make use, most frequently, of 3 types of funding:

- direct financing* of financial institutions at national level, by granting loans to econo-

- a) *finanțarea directă* a instituțiilor financiare la nivel național, care acordă împrumuturi agenților economici, reieșind din cerințele generale de creditare bancară;
- b) *finanțarea „apex”*, după principiul FCFS (First Come – First Served), conform căruia resursele financiare puse la dispoziția instituțiilor financiare, pentru anumite scopuri, sunt direcționate în mărime prestabilă, iar aprobarea creditelor se face inclusiv de IFI sau AID donatoare;
- c) *finanțarea leasing* (proiectul 2KR), care reprezintă scheme de finanțare quasi-leasing pentru achiziționarea tehnicii agricole prin intermediul Proiectului Creșterii Producției Alimentare din contul Programului Japonez 2KR. O astfel de finanțare presupune rambursarea costului utilajului agricol în trei rate, în decurs de doi, maxim patru ani [6].

Avantajele finanțărilor din partea IFI și AID sunt următoarele:

- termenele de finanțare cu scadență pe termen lung față de finanțările din resursele locale (cu excepția proiectului 2KR);
- dobânzile mai mici (valabile doar în cazul finanțărilor de tip „apex” și 2KR);
- posibilitatea de a procura utilaje la prețuri mai mici, datorită economiilor de volum, dar și avantajul de a beneficia de traininguri și consultații (în cazul 2KR).

Dezavantajele sunt legate de insuficiența resurselor financiare în raport cu cererea, procedurile mai complexe și termenele mai mari de acordare (unele proiecte de tip „apex” și 2 KR).

Printre *alte tipuri* de finanțare pot fi enumerate și cele parvenite de la UE: instrumentele financiare, granturile, subvențiile, fondurile fiduciare, fondurile de garantare a creditelor, fondurile structurale etc.

Granturile reprezintă niște contribuții financiare directe de la bugetul UE, care se acordă ca donații unor părți terțe beneficiare (de obicei organizații non-profit), care susțin politicile UE realizând diverse activități [3].

Granturile se gestionează în mod centralizat de către Comisia Europeană direct sau prin anumiți intermediari (agenții UE).

- mic operators based on general bank lending requirements;
- b) *“Apex” financing*, using the FCFS (First Come – First Served) principle, in which financial resources are provided to financial institutions for certain purposes in a predetermined amount, approval of loans being done including by the donor IFI or IDA;
- c) *leasing financing* (2KR project), which is a quasi-leasing financing scheme for purchase of agricultural machinery through the Increase of Food Production Project implemented from funds of the Japanese 2KR Program. Such financing implies reimbursing cost of agricultural equipment by beneficiaries in three instalments, within two to four years [6].

The advantages of IFI and IDA financing are the following:

- long-term financing terms versus financing from local resources (except for the 2KR project);
- lower interest rates (only valid for “apex” and 2KR funding);
- opportunity to purchase machines at lower prices due to volume savings and to benefit from training and consultancy (in case of 2KR).

Disadvantages are related to deficit of financial resources as compared to the demand, the more complex procedures and the longer approval terms (some “apex” type projects and 2 KR).

Other types of funding include those from the European Union (EU): grants, financial instruments (loans, guarantees and equity participations), subsidies, trust funds, credit guarantee funds, structural funds, etc.

Grants are direct financial contributions from the EU budget, awarded as donations to third party beneficiaries (usually non-profit organizations) which support EU policies by carrying out different types of activities [3].

Grants are managed centrally by the European Commission directly or through certain intermediaries (EU agencies).

Granturile fac parte din cheltuielile UE servind pentru:

- finanțarea acțiunilor legate de realizarea obiectivelor urmărite de politica UE;
- acoperirea cheltuielilor ce țin de funcționarea organizațiilor care urmăresc și tind să realizeze obiectivele UE;
- acoperirea costurilor diverselor organizații care promovează UE.

Instrumentele financiare la fel servesc ca suport financiar pentru realizarea obiectivelor politicii Uniunii Europene și pot fi sub formă de investiții de capital sau cvasicapital, împrumuturi, garanții, resurse publice și private etc., adesea având caracter de pârghie financiară [3].

Fondurile fiduciare reprezintă o modalitate de finanțare prin diverși ofertanți de capital pe care-l alocă pentru o acțiune comună, în vederea realizării de scopuri comune. Fondul fiduciar al UE are un caracter de acțiune colectivă în numele UE și a celor ce contribuie la finanțarea acestuia.

Fondurile Structurale parvin de la UE, având caracter nerambursabil și fiind orientate spre autoritățile publice locale, agenții economici, producătorii autohtoni în vederea [3]:

- efectuării investițiilor pentru consolidarea și re tehnologizarea activității productive ale întreprinderilor;
- creșterii competitivității și valorificării potențialului informațional la nivel local;
- dezvoltării durabile a sectorului energetic.

Fondurile menționate mai sus se acordă conform criteriului convergenței, care ține de lichidarea decalajelor între diverse regiuni ale țării, conformarea la standardele europene din punct de vedere economic și social etc. Acestea pot fi accesate prin programe ce încadrează activități, care pot fi finanțate din fonduri nerambursabile, în proporție de 50%-100% din investițiile preconizate pentru astfel de activități, diferența fiind ajustată din resursele financiare ale beneficiarilor.

O sursă alternativă de creditare este microfinanțarea, care a apărut în Republica Moldova pe la sfârșitul anilor '90, fiind destinată acoperirii deficitului de resurse financiare neacoperit de sistemul bancar, în vederea finan-

Grants are part of EU spending for:

- financing the actions related to achievement of the objectives pursued by the EU policy;
- financing operation expenses of organizations that pursue and tend to fulfil EU objectives;
- covering costs of various organizations promoting the EU.

Financial instruments also serve as financial support for achievement of European Union policy objectives and can be in form of capital or quasi-capital investments, loans, guarantees, public and private resources, etc. often being of a financial leverage nature [3].

Trust Funds are a mode of funding through various capital providers that are allocated for a common action, in order to achieve common goals. The EU trust fund is of a collective action nature on behalf of the EU and those who contribute to its financing.

Structural Funds are non-reimbursable funds received from the EU and directed to local public authorities, enterprises, local producers in order to [3]:

- make investments for strengthening and modernization of the production activity of enterprises;
- increase competitiveness and capitalize on the informational potential at the local level;
- promote sustainable development of the energy sector.

These funds are allocated taking into account the convergence criterion that relates to levelling up differences between various regions of the country, compliance with European standards from an economic and social viewpoint, etc. They can be accessed through programs that comprise activities that may be financed from non-reimbursable funds in the proportion of 50%-100% of the expected investments for such activities, the difference being allocated from the financial resources of the beneficiaries.

An alternative source of credit is micro-financing that emerged in the Republic of Moldova at the end of the 90-ies, being aimed at covering the deficit of financial resources not

țării întreprinderilor, îndeosebi a celor din zonele rurale. Specificul acestui sector este dat, în special, de clienții beneficiari de microcredite, reprezentând persoanele fizice, întreprinderile și categoriile cele mai expuse dificultăților de accesare a finanțării.

Din cauza ofertei reduse de finanțare pentru întreprinderile mici, aproximativ 85% din acestea se finanțează din resurse proprii, față de circa 66% în țările din vest. Prin urmare, în Republica Moldova, microfinanțarea constituie o bună oportunitate pentru întreprinderile, care procură sau dispun de resurse financiare mai accesibile față de alte modalități de finanțare.

O altă sursă de finanțare sunt subvențiile de stat în agricultură, care sunt stipulate în Hotărârea nr.455 din 21-06-2017 cu privire la modul de repartizare a mijloacelor Fondului Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural [5] și țin de modernizarea, și restructurarea sectorului pentru creșterea competitivității sectorului agroalimentar, adaptarea sectorului agricol la standardele UE, și restructurarea acestuia prin intermediul investițiilor etc.

Subvențiile se includ în capitalul propriu al întreprinderii subvenționate, atribuindu-se la capitalul permanent, care acoperă nevoia de finanțare pe termen lung.

Atragerea investițiilor străine în sectorul financiar reprezintă o altă modalitate de finanțare, în primul rând, din partea investitorilor strategici cu interes de finanțare a întreprinderilor, fapt ce sporește concurența în sectorul bancar și cel financiar, aduce tehnologii și inovații bancare necesare pentru creditarea sectorului real și mai multe resurse financiare pe termen lung.

Pentru a beneficia de mai multe investiții de acest tip, este necesară transparența sectorului bancar, în cazul rapoartelor ce țin de structura organizației, dar și a expunerii la risc; sporirea încrederii publice în sistemul bancar; promovarea unei politici monetare transparente și previzibile; îmbunătățirea accesului la informațiile din sectorul real, prin utilizarea unor instrumente analitice pentru evaluarea accesului la finanțare a întreprinderilor.

Investițiile străine directe pot acoperi parțial, necesarul de investiții în capital productiv,

covered by the banking system, in order to finance enterprises, especially those in rural areas. The specificity of this sector lies, in particular, in the type of customers who receive microcredits, which are individuals, enterprises, the categories most exposed to difficulties in accessing financing.

Due to the reduced supply of funds for small businesses, about 85% of them are self-financed, compared to about 66% in western countries. Therefore, in the Republic of Moldova, microfinancing is a good opportunity for businesses. Microfinancing entities acquire or own financial resources that are more accessible to than other financing methods.

Another source of funding is state subsidies in agriculture, which are provided for in Decision no. 455 of 21-06-2017 on distribution of resources of the National Fund for the Development of Agriculture and Rural Environment [5] and they are focused on modernization and restructuring of the sector to increase the competitiveness of the agri-food sector; adapting the agricultural sector to EU standards and restructuring it through investments, etc.

Subsidies shall be included in the equity of the subsidized undertaking, assigned to permanent capital, which covers the need for long-term financing.

Attracting foreign investments in the financial sector is another way of financing, primarily from strategic investors interested in financing enterprises, which increases competition in the banking and financial sectors, brings technologies and banking innovations necessary for crediting the real sector and more financial resources in the long term.

In order to benefit from a greater number of such investments, it is necessary to increase transparency of the banking sector, transparency of reports related to the shareholding structure, of risk exposures; it is also necessary to increase public confidence in the banking system, promote a transparent and predictable monetary policy; improve access to information on the real sector by using analytical tools to evaluate access of enterprises to financing.

având efecte benefice asupra ocupării forței de muncă, productivității muncii în sectorul real, volumului exporturilor și reorientării acestora către statele UE sau alte state cu un nivel mai înalt de dezvoltare.

În anul 2019 s-a atestat o anumită ameliorare privind atragerea investițiilor, iar fluxul de capital străin a crescut până la 590 mil. USD (4,9% din PIB), în special, datorită intrării unor investitori mari în activitățile de comerț și în sectorul financiar. În perioada 2020-2022, în contextul crizei economice generate de pandemia COVID-19 și starea de urgență, tendința de creștere a investițiilor a fost întreruptă din nou, fapt ce a împiedicat derularea mai multor proiecte de dezvoltare economică și socială.

Întreprinderile prosperă într-un mediu de afaceri care favorizează dezvoltarea și creșterea lor. Prin urmare, este importantă nu doar asistența oferită întreprinderilor și organizațiilor care le reprezintă, dar și crearea unui mediu regulator, politic și instituțional favorabil, care să asigure lansarea, extinderea și sustenabilitatea întreprinderilor.

De remarcat, că un rol important în procesul de finanțare a întreprinderilor, în condițiile economice actuale, îi revine finanțării on-line prin intermediul diferitor platforme. În acest sens, în anul 2020 în Republica Moldova, a fost lansat proiectul de lege privind serviciile de finanțare participativă (*crowdfunding*) a persoanelor fizice/juridice, care optează pentru finanțarea proiectelor, accesând platforme de finanțare participativă, drept finanțatori fiind [6]:

- *investitorul sofisticat* – reprezintă o persoană fizică sau juridică, fiind „client profesionist sau investitor calificat”, conform art. 137 și 138 ale Legii nr. 171/2012 privind piața de capital;
- *investitorul nesofisticat* – orice investitor care nu este un investitor sofisticat.

Pe plan național, *crowdfunding-ul* este definit conform art. 3 din Legea nr. 179 din 21.07.2016 cu privire la întreprinderile mici și mijlocii, ca fiind „un mod de finanțare a unor proiecte folosind resurse on-line (forumuri, platforme de socializare etc.) care substituie sistemul clasic de donație cu o metodologie de tip

Foreign direct investments can partially cover the need for investment in production capital, having beneficial effects on employment, labour productivity in the real sector, volume of exports and their reorientation to EU states, or other states with a higher level of development.

In 2019 an improvement in investment attraction was recorded, with foreign capital inflows increasing to USD 590 million (4.9% of GDP), largely due to entry of large investors in the trade and the financial sector. Over the 2020-2022 period, in context of the economic crisis conditioned by COVID-19 pandemic and state of emergency, the trend of investment growth was interrupted again, which prevented implementation of several economic and social development projects.

Enterprises thrive in a business environment that favours their development and growth. Therefore, it is important not only to provide assistance to enterprises and to organizations that represent them, but also to create a favourable regulatory, political and institutional environment, that ensures the launch, expansion and sustainability of enterprises.

It should be noted that an important role in the process of financing businesses in the current economic conditions is played by crowdfunding through different platforms. In this respect, in 2020, in the Republic of Moldova, a draft law was developed on crowdfunding services for individuals / legal entities, who intend to obtain financing for a project through a crowdfunding platform, donors being [6]:

- *a sophisticated investor* – any natural or legal person who is a professional client or qualified investor according to art. 137 and 138 of Law No. 171/2012 on the capital market;
- *an unsophisticated investor* – any investor who is not a sophisticated investor.

Nationally, *crowdfunding* is defined according to art. 3 of Law No. 179 of 21.07.2016 on small and medium-sized enterprises, as a “way of financing some projects using online resources (forums, social media platforms, etc.), which replaces the classic donation system with a

recompensă. Inițiatorii proiectului lansat creează o rețea ai cărei membri oferă bani” [1].

Serviciul de finanțare participativă presupune coordonarea investitorilor care oferă finanțare cu titularii de proiecte, accesând plat-formele necesare. La tipurile de finanțare participativă pot fi atribuite: finanțarea participativă bazată pe investiții, finanțarea participativă bazată pe împrumut, furnizorii de servicii de finanțare participativă, oferta de finanțare participativă [6].

Finanțarea participativă poate oferi diverse beneficii utilizatorilor, deoarece este destul de volatilă prin angajarea comunităților și prin varietatea formelor de finanțare pe care le poate oferi. Spre deosebire de alte metode de finanțare, precum donațiile și recompensele, care nu aduc efecte financiare investitorilor, modelele de finanțare participativă, bazate pe creditare sau investiții, implică beneficii financiare pentru investitori. Prima categorie poate fi desemnată, în general, ca multisponsorizare, în timp ce a doua poate fi descrisă ca multicreditare sau multiinvestiții.

Drept exemplu de platformă de finanțare este Platforma/Site-ul Guvern24, care reprezintă un complex hardware de pagini web interconectate și plasate pe internet: www.guvern24.md. Este o platformă de crowdfunding lansată pe 22 decembrie 2015 în Republica Moldova. Platforma poate fi utilizată de orice persoană fizică sau juridică, care acționează în nume propriu sau în numele altei persoane, referindu-se la materialele și serviciile de informații ale site-ului.

Beneficiarul proiectului este destinatarul final al fondurilor bănești colectate. Pot exista mai mulți beneficiari într-un singur proiect. Inițiatorul poate fi, de asemenea, beneficiarul fondurilor colectate. Donator este considerat un utilizator care face donații voluntare, în scopul finanțării Proiectelor Inițiatorilor [10].

În concluzie, menționăm că tipurile de finanțări descrise pot fi utilizate în funcție de situația financiară și de nevoia de finanțat pentru fiecare întreprindere autohtonă, în mod separat, reieșind din posibilitățile de accesare a acestora. Totodată, este necesar de a utiliza sursele de finanțare, ținând cont de costul de procurare a

reward-type methodology. The initiators of a launched project create a network, the members of which grant money” [1].

The crowdfunding service implies coordination of investors who provide funds with project owners accessing crowdfunding platforms. There are crowdfunding projects based on investments and loans, crowdfunding service providers, crowdfunding bids [6].

Crowdfunding can provide various benefits to users as it is quite volatile by engaging communities and due to the variety of funding forms it can provide. Unlike other financing methods such as donations, rewards, which do not bring financial effects to investors, crowdfunding models based on lending or investments, involve financial benefits for investors. The first category can generally be designated as multi-sponsorship, while the second can be described as multi-lending or multi-investment.

An example of a financing platform is the Guvern24 Platform / Site, which is a structured set of interconnected websites located on the Internet at www.guvern24.md. It is a crowdfunding platform launched on December 22, 2015 in the Republic of Moldova. The Platform can be used by any natural or legal person, acting on their own behalf or on behalf of another person, referring to the materials and information services of the site.

The Project Beneficiary is the final recipient of collected funds. There can be several beneficiaries in a single Project. The initiator may also be the beneficiary of the collected funds. The Donor is considered to be a User, which makes voluntary donations for the purpose of financing the Projects of the Initiators [10].

In conclusion, we note that above described types of financing may be used depending on the financial condition of each local individual enterprise, based on its possibilities of accessing funds. At the same time, it is necessary to use the sources of funding taking into account the cost of procuring capital, its connection to the development and economic growth objectives, so that the financial balance of the enterprise is not affected, the structure of the

capitalurilor, de racordarea acestora la obiectivele de dezvoltare și creștere economică, astfel, încât să nu fie afectat echilibrul financiar al întreprinderii, structura surselor de finanțare să fie optimă, iar capitalul să aducă eficiență economică întreprinderii.

funding sources is optimal, and capital contributes to the economic efficiency of the enterprise.

Bibliografie/ Bibliography:

1. BACIU, V. Reglementarea activității de finanțare participativă (crowdfunding). <https://juridicemoldova.md/1447/reglementarea-activitatii-de-finantare-participativa-crowdfuning.html>
2. BĂNCILĂ, N. Problemele finanțării IMM-urilor în condiții pandemice. *Conferința științifică Internațională „Implicațiile economice și sociale ale Pandemiei COVID-19: Analize, Prognoze, Strategii de atenuare a consecințelor*. 23 octombrie 2020. Chișinău: INCE, 2020, pag. 129, ISBN 978-9975-3463-3-7

Surse electronice:

3. Comisia Europeană. Tipuri de finanțare. [Accesat: 22.06.2022]. https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/how-apply/you-apply-eu-funding-beginners_ro
4. Cu privire la aprobarea proiectului de lege privind serviciile de finanțare participativă. Guvernul Republicii Moldova. [Accesat: 22.06.2022]: https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/150_0.pdf
5. Cu privire la modul de repartizare a mijloacelor Fondului Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural. Hotărârea nr. 455 din 21-06-2017. în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 201-213, art.537. <https://guvern24.md/terms-and-conditions/>
6. Cum pot obține fermierii moldoveni finanțare prin proiectul nipon 2 KR? Agrobizness.md <https://agrobiznes.md/cum-pot-obtine-fermierii-moldoveni-finantare-prin-proiectul-nipon-2-kr.html>
7. Proiectul de Lege privind serviciile de finanțare participativă, 2020. https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/legea_privind_serviciile_de_finantare_participativa.pdf
8. Proiectul Agricultură competitivă în Moldova. MASP. [Accesat: 22.06.2022]. <https://ru-ru.facebook.com/people/Proiectul-Agricultura-Competitiv%C4%83-%C3%AEn-Moldova-MAC-P/100046496694621/>
9. Programul de suport pentru întreprinderile mici și mijlocii din Republica Moldova. Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării regionale [Accesat:22.06.2022] <http://adsud.md/libview.php?l=ro&id=340&id=4785&t=/PresaNoutati/Program-de-suport-pentru-intreprinderile-mici-i-mijlocii-in-valoare-de-140-mln-lei>
10. Site-ul Guvern24 <https://guvern24.md/terms-and-conditions/>
11. Strategia pentru o economie incluzivă, durabilă și digitală până în anul 2030, pag.53 [Accesat:2.05.2022]. <https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/135.pdf>